

ADVIES 2308

Wijzigingsdecreet Jeugddelinquentie

Datum: 6 september 2023

Voorzitter: Franka Foré

Aanwezigen: Anita Nyame, Ellen Volon, Fien Morren, Franka Foré, Loredana Cremery, Lot De Kimpe, Lotus Li, Michiel Van Hoof, Nick Beerens, Paulien Herck, Priscilla Keuppens Samuel-Joe Munanga

De Vlaamse Jeugd Raad, in vergadering op 6 september 2023, onder voorzitterschap van Franka Foré, en met bovenvermelde aanwezigen, adviseert unaniem het volgende:

1. Breng het volledige jeugddelinquentierecht in lijn met het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, de Algemene commentaren en Slotbeschouwingen gericht aan de Belgische Staat. 3
2. Doe een grondige evaluatie van het experiment kortverblijf alvorens over te gaan tot een algemene uitrol. Schaf de uithandengeving af en maak van vrijheidsberoving echt het 'ultimum remedium'. 3
3. Zet in op universele preventie in functie van kansrijk en gelijkwaardig opgroeien. Elke jongere moet de kans hebben om zelf iets te maken van hun leven. 3
4. Investeer in voldoende capaciteit in jeugdhulp voor de stijgende aantallen jongeren in verontrustende opvoedingssituaties. 4
5. Bewaak en behoud de eigenheid van preventieve en niet-justitiële sectoren en investeer hierin. Geef geen verplichtingen met een justitieel doel aan organisaties in totaal andere sectoren als jeugdwerk, cultuur, onderwijs. 5
6. Verduidelijk de visie op de ketenaanpak die men hier vooropstelt. Investeer in werkmiddelen en personeelskrachten voor de hulpverleners die dit moeten waarmaken. 6
7. We zijn terughoudend wat de oprichting van een nieuw casusoverleg betreft in het jeugddelinquentierecht. Een casusoverleg kan slechts werken als er heel duidelijke rechtswaarborgen zijn, de doelstellingen duidelijk zijn en de deelnemers én jongere zeer goed weten wat van hen wordt verwacht. Vanuit hulpverlenersperspectief heeft het parket hier in deze setting geen plaats. 6
8. Elektronische monitoring blijft een maatregel van vrijheidsberoving. Houd vast aan het 'ultimum remedium' principe waarbij vrijheidsberoving enkel als uiterste maatregel mag ingezet worden. 7
9. Zorg voor sterke pedagogische begeleiding bij een maatregel van elektronische monitoring. Dit vraagt middelen, professionals en een duidelijke visie. 8

10. De opheffing van de leeftijdsgrens biedt geen meerwaarde in het jeugddelinquentierecht en de nadelen wegen niet op tegen de voordelen. Schrap deze maatregel uit het decreet. 8
11. Zet in op begeleiding en capaciteit waar nodig. Probeer een capaciteitstekort niet op te lossen met tijdelijke maatregelen die ook staan of vallen met kwalitatieve begeleiding. 9
12. Geef jongeren altijd duidelijkheid over hun strafmaat/reactie en houd hierbij rekening met de persoonlijke situatie van de betrokken jongeren. 9

Situering

De Vlaamse Jeugdraad schrijft dit advies op vraag van Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. De adviesvraag ontvingen we op 7 juli 2023. Het betreft het voorontwerp van decreet tot wijziging van het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht. Meer bepaald de opheffing van de leeftijdsgrens en de mogelijkheid van elektronische monitoring in de fase van voorlopige rechtspleging en overige wijzigingen.

Eerder gaven we al advies op het jeugddelinquentierecht, meer bepaald in 2017 ([Advies 1709](#)). Recentelijk maakten we ook bij het advies rechtspositie van de minderjarige ([Advies 2306](#)) de link met het jeugddelinquentierecht, omdat dit voor ons in eerste plaats een welzijnsaangelegenheid is, en dus ook daar moet worden behandeld.

Dat er nu meer nadruk wordt gelegd op een strenger jeugddelinquentierecht vanuit een zeer punitieve invalshoek, is geen toeval. Het is een politieke keuze om het repressieve beleid te versterken in lijn met een verharding in de maatschappij. **De Vlaamse Jeugdraad is hierover gealarmeerd. Dit is niet de manier waarop wij willen dat naar kinderen en jongeren, vaak in zeer kwetsbare situaties, wordt gekeken. De geest van het oorspronkelijke jeugddelinquentiedecreet van 2017 met bijhorend pedagogisch basisprincipe is zoek. Bovendien blijkt er voor de torenhoge cijfers van verontrustende opvoedingssituaties en de hoge noden aan ondersteuning en preventie maar geen passend antwoord te komen.** Zolang deze niet worden aangepakt door middel van het vrijmaken van meer middelen en opzetten van intensieve begeleiding, zullen alle andere maatregelen ten spijt zijn.

Steeds vaker wil men de ouders ter verantwoording roepen, maar een overheid heeft ook zelf verantwoordelijkheden tegenover haar burgers, en zeker tegenover de kinderen en jongeren in de meest kwetsbare situaties. Deze verantwoordelijkheden liggen vast in nationale wetten en internationale verdragen waaronder het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. We verwachten dan ook een doortastend beleid van de Vlaamse Overheid. Enerzijds om meer vroegdetectie en begeleiding op te zetten rond verontrusting, maar anderzijds ook door diepgewortelde sociale ongelijkheden en discriminatie weg te werken in de maatschappij. Beter toegang tot rechten, beter onderwijs en een kansrijke opvoeding zijn niet enkel de sleutel tot minder delinquent gedrag, maar ook tot een florerende samenleving waarin kinderen en jongeren zich ten volle kunnen ontwikkelen.

Om dit advies met kennis van zaken te kunnen schrijven, lieten we ons bijstaan door experts en ervaren jeugdwerkers. Zo organiseerden we een panel met medewerkers van JES, Arktos, Kenniscentrum Kinderrechten, tZitemzo, Kinderrechtencommissariaat, SAM vzw en Prof. Dr. in de jeugdcriminologie Yana Jaspers.

Advies

In dit advies belichten we de aangehaalde wijzigingen rond de ketenaanpak jeugddelinquentie, elektronische monitoring, opheffing leeftijdsgrens en de terbeschikkingstelling. We starten met algemene principes voor een goed jeugddelinquentierecht en preventief werken en wat de Vlaamse Jeugdraad hieronder verstaat. We benadrukken de kracht van universele preventie en de rol die basisvoorzieningen als opvoedingsondersteuning, onderwijs en jeugdwerk hierin te spelen hebben. Hierop inzetten is volgens ons onontbeerlijk.

Algemene principes

Breng het volledige jeugddelinquentierecht in lijn met het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, de Algemene commentaren en Slotbeschouwingen gericht aan de Belgische Staat.

Doe een grondige evaluatie van het experiment kortverblijf alvorens over te gaan tot een algemene uitrol. Schaf de uithandengeving af en maak van vrijheidsberoving echt het 'ultimum remedium'.

Met dit advies onderschrijven we nogmaals het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, de bijhorende verduidelijkingen in de Algemene Commentaren¹ en de aanbevelingen in de Slotbeschouwingen aan de Belgische Staat². We willen garanties dat wat opgenomen wordt in het decreet in lijn ligt met het algemeen belang van het kind en daarmee ook van de maatschappij. Een jeugddelinquentierecht onderscheidt zich van het gewone strafrecht doordat het een pedagogische functie moet vervullen. Deze pedagogische functie moet bij alle maatregelen duidelijk zijn en voorop staan. Louter punitieve maatregelen hebben hierin dus geen plaats.

In lijn daarmee stellen we ons ernstige vragen rond de verderzetting en het verbreden van het kortverblijf³. We vragen een evidence based onderzoek naar de effecten van deze maatregel op recidive, maar ook naar de beleving van de jongeren in kwestie. Pedagogisch valt er iets voor te zeggen dat men zeer snel optreedt tegen jongeren die delinquent gedrag hebben gesteld waarbij er schuldbekenenis is en men medewerking toont. Maar waarom moet dit in de meest verregaande context plaatsvinden, namelijk in de gesloten jeugdinstelling van Everberg? Zou het geen mooi experiment zijn om dit in een andere open setting toe te passen, vanuit een vrijwilligheid, maar toch kort op de bal spelend?

Alle wetenschappelijke literatuur en evidence based benaderingen⁴ ten spijt blijft het ook met dit wijzingsdecreet nog steeds mogelijk om jongeren uit handen te geven. We begrijpen dat deze laatste maatregel, als die al wordt ingezet door jeugdrechters, in de praktijk wordt gebruikt voor internering. Dit is een pervers effect. Richt meer gesloten plekken jeugdpsychiatrie in als dat de echte noodzaak is.

Preventief werken

Zet in op universele preventie in functie van kansrijk en gelijkwaardig opgroeien. Elke jongere moet de kans hebben om zelf iets te maken van hun leven.

¹ Website artikel Kinderrechten.nl, 23/9/2019: Nieuw General Comment VN-Kinderrechtencomité: kinderrechten in het jeugdstrafrechtstelsel

² Departement Cultuur, Jeugd, Media: Rapport: Verenigde Naties, Comité voor de Rechten van het Kind: Slotbeschouwingen over het gecombineerde Vijfde en zesde periodieke verslag van België

³ Stefaan Pleysier, artikel 13/6/2023: Jeugddelinquentierecht: 'Wat blijft nog over van vrijheidsberoving als laatste redmiddel?'

⁴ Stefaan Pleysier, artikel 6/2/2018: Vlaanderen bouwt aan een jeugddelinquentierecht
Uithandengeving blijft anomalie

Elk kind en elke jongere moet de kans krijgen om zelf hun leven in te vullen, om fouten te maken, om te leren en om jong te zijn. Het Kinderrechtenverdrag stelt ons als samenleving verantwoordelijk om hen die kansen te geven. De overheid heeft de eindverantwoordelijkheid om kinderen en jongeren kwalitatief onderwijs te geven, een goede plek om te wonen, de kans om hun stem te laten horen, om gezond te zijn en om goede begeleiding te krijgen indien nodig. Wanneer kinderen en jongeren fouten maken die andere mensen of de samenleving schaden zijn we ook verantwoordelijk om hen opnieuw op de juiste weg te zetten, om hen bij te sturen, opnieuw te verbinden en te reintegreren in de samenleving.

Een samenleving heeft nood aan preventie in primaire, secundaire en tertiaire zin. Net zoals in de zorg is voorkomen beter dan genezen. En net zoals in de zorg betekent voorkomen niet alleen op tijd naar de dokter gaan voor controle, maar ook alles doen zodat individuen voor gezonde voeding kunnen kiezen, kunnen sporten en bewegen, een zinvolle (vrije) tijdsbesteding hebben, goed onderwijs genieten en meer. Hetzelfde geldt voor kinderen en jongeren en preventie van jeugddelinquentie. We spreken hierbij dan ook de overheid aan op het feit dat niet alle kinderrechten gerealiseerd worden.

Er moet dan ook een veelheid aan middelen gaan naar het 'verbinden' met alle kinderen en jongeren. Die verbinding kunnen we met kinderen en jongeren die in de meest kwetsbare posities van onze samenleving opgroeien alleen in stand houden, als we de kans hebben om naar hen toe te gaan. Via onderwijs en leraren die tijd hebben, via mensen bij Kind & Gezin, bij JAC's, bij Huizen van het Kind en OverKop-huizen, via jeugdwerkers. Maar ook via jeugdhulp om er te zijn voor jongeren die het nodig hebben en een jeugddelinquentierechtssysteem dat vanuit een pedagogische blik naar jongeren kijkt.

Je kan van al die delen van het geheel niet omrekenen hoeveel preventieve kracht ze hebben, je kan ze niet van elkaar los maken, en je kan ook niet vragen van een welzijnswerker om alleen nog bezig te zijn met het preventieve aspect om delinquentie te vermijden. Net door het geheel van de juiste actoren op de juiste momenten en plekken in te zetten, behouden we als samenleving de verbinding met elke individuele jongere. Net door te kijken naar jongeren als krachtige en veelbelovende individuen met potentieel, door hen te vertrouwen, door er voor hen te zijn in de klas, in het OverKop-huis of in het jeugdwerk, elk op onze eigen manier, voorkomen we dat jongeren overboord vallen, de weg verliezen of delinquente gedrag stellen. Zo dragen we bij aan gelijkwaardige kansen voor alle kinderen en jongeren. We moeten als samenleving dus stevig inzetten op primaire en universele preventie (algemeen en levensbreed) en aanvullend daarop de secundaire preventie gefocust op het vroeg opsporen en vermijden van specifiek gedrag. Die stappen kunnen uiteraard nodig zijn bij bepaalde individuen, maar laat ons echt investeren in voorkomen⁵.

Dat doen we door kinderrechten te realiseren, door systemische ongelijkheden aan te pakken en als samenleving in te zetten op onderwijs, zorg en welzijn, sport, cultuur en jeugdwerk.

Investeer in voldoende capaciteit in jeugdhulp voor de stijgende aantallen jongeren in verontrustende opvoedingssituaties.

Levensomstandigheden van kinderen en jongeren zijn bij misstappen nooit de legitimatie voor individueel gedrag, het zijn geen excuses, maar ze zijn wél een deel van de oorzaak. En voor die oorzaak hebben we als samenleving en overheid een verantwoordelijkheid. Laat ons zoals we ook in ons vorig advies (2306) schreven de problemen en situatie immers nog even in perspectief zetten. Volgens cijfers van het Openbaar Ministerie zijn het vooral de Verontrustende Opvoedingssituaties (VOS) die de voorbije 10 jaren zijn gestegen, en wel met 34%. De als Misdrijf Omschreven Feiten (MOF) kennen ook een stijging, maar die is beperkt tot 2%. Als we dan kijken over welke feiten het gaat, zien we dat van de 60.669 MOF-zaken die in 2022 binnenstroomden op de jeugdparquetten, het vooral feiten zijn gelinkt aan diefstal die werden geregistreerd (eigendomsdelicten 34%). Drugszaken en zaken gelinkt aan de openbare veiligheid (waar

⁵ Colinda Serie, Stefaan Pleysier, Johan Put & Corine de Ruite: Welzijn, primaire levensbehoeften en delinquentie bij adolescenten: Etiologische assumpties van het Good Lives Model getoetst

o.a. wapendracht een klein deel van uitmaakt) maken respectievelijk slechts voor 10% en 12% deel uit van de feiten. Met andere woorden: de MOF-zaken stijgen ook maar slechts gering, terwijl het aantal jongeren die in een verontrustende opvoedingssituatie opgroeien enorm groeit. Kinderen en jongeren in verontrustende opvoedingssituaties hebben uiteenlopende vormen van begeleiding en ondersteuning nodig, van jeugdhulp, een stabiele thuissituatie, tot ambulante hulp.

Op dit moment krijgen we vanuit de jeugdhulp het duidelijke signaal dat er een absoluut tekort is aan capaciteit en mensen. Tegelijkertijd weten heel wat mensen uit de praktijk dat verontrustende opvoedingssituaties bijkomende tijd, mensen en preventie vragen. De middelen die voorzien en aangekondigd werden in maart 2023 door minister Crevits zijn hierin een eerste stap maar vormen onvoldoende nieuwe investeringen⁶. Een deel van het budget was immers al voorzien en er is op dit moment een stevige capaciteitsverhoging nodig om erger te voorkomen. Jongeren vragen zelf om grenzen en naleving van het regelgevend kader zodat hun eigen leefwereld, kinderrechten en grenzen ook bewaakt en beschermd worden. We leven in een rechtsstaat, en de proportionele, respectvolle en transparante naleving ervan is belangrijk voor kinderen en jongeren. We staan voor wederzijds respect en goede relaties tussen jongeren, jeugdwerk, justitie, ordehandhaving en welzijn. Jongeren nemen hun verantwoordelijkheden op, in Vlaanderen én in Brussel. Wanneer ze dat niet doen, mogen ze daarop aangesproken worden, maar de overheid draagt ook haar verantwoordelijkheid.

Bewaak en behoud de eigenheid van preventieve en niet-justitiële sectoren en investeer hierin. Geef geen verplichtingen met een justitieel doel aan organisaties in totaal andere sectoren als jeugdwerk, cultuur, onderwijs.

De eigenheid per sector is in algemene preventie belangrijk en complementair. Dit geldt voor onderwijs, welzijn, zorg, jeugdwerk, cultuur, sport en meer. De eigenheid van een sector, de manier van omgaan met jongeren en de authenticiteit van een werking zorgt voor vertrouwen. Elke sector heeft een eigen deontologisch kader, een aanpak rond verontrustende situaties, een integriteitsbeleid. Die zijn voortdurend in beweging en in evolutie en zijn afgestemd op de realiteit van deze sectoren en de leefwereld van jongeren zelf. Hierop ingrijpen met repressieve of dwingende eisen naar deze organisaties vanuit een justitieel perspectief kan alleen maar een averechts effect teweegbrengen. Verplicht jeugdwerkers dus niet om deel te nemen aan een casusoverleg. Bij het LIVC werd bijvoorbeeld voorzien dat het niet verplicht is voor jeugdwerkers, al is dit in praktijk lokaal vaak wel het aanvoelen.

Wanneer vertrouwenspersonen aan justitiële verplichtingen moeten voldoen, dreigt het vertrouwen te breken. Jongeren zullen stoppen met hun verhalen te delen, die ene vertrouwenspersoon valt weg, de jongere wordt nog verder geïsoleerd. Dit geldt in het bijzonder voor kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties. We vragen dan ook om in te zetten op sectoren die kinderen en jongeren centraal stellen en hen in hun eigenheid te laten groeien. Van het meest lokale niveau tot op internationaal niveau. Alleen zo werkt het, alleen zo houden we kinderen en jongeren in verbinding en doen we effectief aan preventie.

Een voorbeeld hiervan is het jeugdwerk, vaak één van de enige actoren die jongeren nog bereikt die uit heel wat maatschappelijke systemen vallen. Denk bijvoorbeeld terug aan de coronaperiode waarbij jeugdwerkers van deur tot deur naar kinderen en jongeren in kwetsbare situaties gingen, aan het jeugdhuis waar jongeren gewoon mogen komen hangen als ze zich thuis niet veilig voelen, aan de jeugdbeweging waar jongeren ook welkom zijn als het op school niet meer lukt, aan Samen op Straat die tijdens onrustige momenten in wijken letterlijk en fysiek de verbinding zoeken tussen politie en jongeren, aan Plein Patrons die signalen opvangen over hun wijken, er gewoon zijn voor jongeren, als grote broers en zussen fungeren of samen voetballen, ... Het jeugdwerk heeft daarvoor een sterk integriteitsbeleid opgebouwd in samenwerking met beleid en boogt op een eigen deontologische code. Wij geloven dat hierin net de preventieve kracht van het jeugdwerk schuilgaat. Een plek zijn waar kinderen en jongeren centraal staan en ze hun eigen plek kunnen vinden. Net door er op ieder moment voor hen te kunnen zijn vervult het jeugdwerk zijn preventieve rol. Deze rol mag niet vermengd worden met een controlerende rol waarbij het jeugdwerk een detectiesysteem voor mogelijk crimineel gedrag dreigt te worden.

⁶ Artikel website Hilde Crevits: Vlaams minister van Welzijn Hilde Crevits komt met crisis- en investeringsplan voor de jeugdhulp

Ketenaanpak jeugddelinquentie

Verduidelijk de visie op de ketenaanpak die men hier vooropstelt. Investeer in werkingsmiddelen en personeelskrachten voor de hulpverleners die dit moeten waarmaken.

De ketenaanpak jeugddelinquentie wordt naar voor geschoven als nieuwe maatregel om jongeren die delicten plegen intensief te kunnen begeleiden. In goede begeleiding zit effectief de sleutel, maar we vragen ons af hoe deze intensieve begeleiding zal worden waargemaakt. De case-load van jeugdconsulenten en andere begeleiders is nu al dermate hoog. Er is een fikse stijging van verontrustende opvoedingssituaties waar hulpverleners de handen mee vol hebben. Deze begeleidingen staan niet los van jongeren die delicten hebben gepleegd. Er is vaak een overlap, of in de jongeren zelf, of in de beschikbare hulpverleners. Er dienen eerst bijkomende aanwervingen te worden gedaan alvorens men echt kan overgaan tot een ketenaanpak en continuïteit in hulp voorzien kan worden.

Daarnaast is nog veel onduidelijk over de ketenaanpak die men hier voorstelt. Wie is de doelgroep? Geldt dit als optie voor alle delictplegers of richten we ons tot veelplegers en recidivisten? Wat is de exacte doelstelling? De jongere begeleiden? Recidive voorkomen? Snel nieuwe delicten kunnen opsporen?

Een ketenaanpak heeft volgens ons als doelstelling: hulpverlening rond de jongere op poten zetten om recidive te voorkomen en ervoor te zorgen dat het beter gaat met de jongere in kwestie. Het is essentieel dat de jongere daar zelf bij aanwezig is en/of toestemming geeft. Er is nood aan begeleiding- zonder wachtlijsten- die aanklappend is, geen 'missing links' over het hoofd ziet en waar nodig samenwerkt met verschillende betrokkenen en bevoegde instanties. Een ketenaanpak reduceren tot een casusoverleg georganiseerd door de lokale overheid zien we daarom als een verenging. Een goed voorbeeld binnen ketenaanpak kan gevonden worden in de praktijk van gedeelde trajecten waarbij hulpverlening binnen gesloten voorzieningen gecombineerd wordt met ambulante hulpverlening buiten de voorziening. Op deze manier wordt een zachtere overgang naar de periode na de gesloten begeleiding en opname gecreëerd⁷.

We zijn terughoudend wat de oprichting van een nieuw casusoverleg betreft in het jeugddelinquentierecht. Een casusoverleg kan slechts werken als er heel duidelijke rechtswaarborgen zijn, de doelstellingen duidelijk zijn en de deelnemers én jongere zeer goed weten wat van hen wordt verwacht. Vanuit hulpverlenersperspectief heeft het parket hier in deze setting geen plaats.

We zijn terughoudend wat het hier voorgestelde casusoverleg betreft. Jongeren hebben vertrouwen in bepaalde personen. Ze delen informatie bewust met die persoon. Die persoon zal dat dan moeten delen op een casusoverleg. Bovendien rijzen er veel vragen over hoe men dit lokaal zal aanpakken. Men kan verwachten dat bepaalde lokale actoren voldoende expertise en personeel zullen hebben om dit op een correcte manier te organiseren, deelnemers uit te nodigen, hen en de jongere en context correct te informeren etc. Maar dit geldt zeker niet voor alle lokale actoren.

We willen dan ook uitdrukkelijk onze bezorgdheden uitspreken rond het bewaken van het beroepsgeheim en, in andere beroepscontexten, van de discretieplicht. Een vertrouwensband duurt heel lang om op te bouwen, maar kan heel snel verbroken worden wanneer een jongere aanvoelt dat er informatie wordt gedeeld zonder diens medeweten. Er is dan ook een duidelijk kader en visie nodig voor het organiseren van deze casusoverleggen. Er worden hierover in het voorstel van decreet te weinig garanties geboden. Wie gaat erop toezien dat het delen van het beroepsgeheim correct zal verlopen? Waar kan men terecht voor eventuele klachten? Hoe zal men de impact van deze maatregel monitoren en evalueren over de jaren heen? En als laatste, maar minstens even belangrijk, wat is de rol van de jongere zelf en diens gezin? Hoe zal die, samen met een vertrouwenspersoon en/of jeugdadvocaat, worden betrokken bij het casusoverleg? Hoe zal die kunnen weten welke informatie over hen gedeeld wordt? Hoe zorgt men ervoor dat de vrijwilligheid gegarandeerd blijft en dat de jongere eigenaar is en blijft van het eigen traject?

⁷ Opgroeien Vlaanderen: Generiek draaiboek: Gedeeld forensisch traject gemeenschapsinstelling - private partner BJB

Antwoorden op deze vragen, een duidelijk kader rond de deelnemers, informatiedeling en rechtspositie van de besproken persoon zijn noodzakelijk voor er geraakt kan worden aan zo'n fundamentele bepaling voor de hulpverlening als het beroepsgeheim. En zeker gezien het gaat over een maatregel die wordt opgelegd door de jeugdrechter in een begeleidingstraject, heeft het parket, die dan nog eens kan overgaan tot vervolging, hier volgens ons geen plaats aan tafel.

We vinden het wel belangrijk dat er gewerkt wordt aan snelle opvolging en begeleiding, expertise-uitwisseling en lokale en multidisciplinaire intervisie, die vooral preventief van aard is en gefocust is op een sterke en goede begeleiding van de betrokken jongere. Een blijvende inzet op informeren en, ook hier, een uitbreiding van capaciteit zijn cruciaal.

Elektronische monitoring

Elektronische monitoring blijft een maatregel van vrijheidsberoving. Houd vast aan het 'ultimum remedium' principe waarbij vrijheidsberoving enkel als uiterste maatregel mag ingezet worden.

Een van de centrale uitgangspunten van het jeugddelinquentierecht is het 'ultimum remedium' principe. Dit centrale principe ligt in lijn met een reeks internationale standaarden en richtlijnen die stellen dat de vrijheidsberoving van minderjarigen enkel als uiterste maatregel kan opgelegd worden en tijdens elke fase van de procedure zo kort duurt als passend is.⁸

Met de wijziging van het decreet waarin de mogelijkheden voor toepassing van elektronische monitoring worden uitgebreid, gaat men in tegen dit principe 'ultimum remedium'. Elektronische monitoring is en blijft een maatregel van vrijheidsberoving. Wij zijn zeer bezorgd dat de uitbreiding van elektronische monitoring zal leiden tot niet-proportionele strafmaten/reacties en net widening. Bij welke delicten zal elektronische monitoring ingezet worden als maatregel ten gronde of in de voorlopige rechtspleging? Gaat dit niet leiden tot het zeer zwaar bestraffen van delicten die nu niet bestraft worden, aangezien men in het decreet reeds uitzonderingen voorziet voor de zeer zware delicten?

Elektronische monitoring heeft een zeer zwaar effect op de jongere en diens omgeving, daardoor wordt het vaak als een meer belastende maatregel gepercipieerd dan detentie. Door de vrijheidsberoving moet de jongere veel meer tijd doorbrengen in de thuisomgeving, waardoor de druk op gezinsleden en het gezinsleven enorm verhoogt. Daarnaast heeft het een zeer grote impact op de mogelijkheden om te bouwen aan een positieve toekomst. Het dragen van een enkelband zorgt voor een zwaar stigma. Wie zal de jongere nog een tweede kans geven? Kan de jongere nog naar school gaan? Wat met het opbouwen van een constructief sociaal netwerk via vrijetijdsbesteding, werk, opleiding?

Daarnaast willen we opmerken dat elektronische monitoring zorgt voor ongelijkheid in de strafmaat/reactie, waarbij jongeren in kwetsbare situaties harder gestraft worden. Er is een zeer groot verschil tussen je strafmaat/reactie uitzitten in een klein appartement in de stad waar veel gezinsleden samen wonen, zonder buitenruimte, zonder eigen slaapkamer of in een huis waar je woont met drie gezinsleden, een tuin, een eigen slaapkamer, ... Zo werkt het toepassen van elektronische monitoring voor het vergroten van de systemische ongelijkheden, wat dan weer deel van de oorzaak is voor het plegen van delicten.

Het toepassen van elektronische monitoring heeft ook een zeer negatieve impact op het zelfbeeld en de status van de jongere in de sociale omgeving. Dit kan in twee richtingen negatief evolueren. Enerzijds kan het dragen van een enkelband leiden tot een negatief stigma dat de jongere moet meedragen in omgang met anderen. Dit bevordert in geen geval de re-integratie van jongeren die een delict pleegden in de samenleving. Wie zal de jongere nog normaal benaderen⁹? Anderzijds kan de elektronische monitoring net leiden tot een verhoogd statussymbool van de jongere bij delinquente peers, wat kan leiden tot een aanmoedigend effect op recidive en dus een negatief effect op het re-integreren in de samenleving.

⁸ Stefaan Pleysier, artikel 13/6/2023: Jeugddelinquentierecht: 'Wat blijft nog over van vrijheidsberoving als laatste redmiddel?'

⁹ Kate Weisburd, 2015: Monitoring Youth: The Collision of Rights and Rehabilitation

Zorg voor sterke pedagogische begeleiding bij een maatregel van elektronische monitoring. Dit vraagt middelen, professionals en een duidelijke visie.

Wanneer elektronische monitoring onder goede voorwaarden als maatregel wordt toegepast, is er steeds nood aan kwalitatieve pedagogische begeleiding. Het jeugddelinquentierecht heeft steeds een pedagogische doel en nooit louter punitief.

Om kwalitatieve begeleiding te voorzien is er een uitbreiding van de capaciteit nodig. Het invoeren van enkelbanden kan snel en eenvoudig, maar het voorzien van pedagogische begeleiding vraagt investeringen in mensen, opleiding en tijd. Als hier niet in wordt voorzien, wordt het mogelijke positieve effect van elektronische monitoring volledig ondergraven en tenietgedaan. Bovendien lezen we in het voorliggend ontwerpdecreet geen visie over hoe deze begeleiding gekoppeld aan elektronische monitoring er dan zou moeten uitzien.

Opheffing leeftijdsgrens

De opheffing van de leeftijdsgrens biedt geen meerwaarde in het jeugddelinquentierecht en de nadelen wegen niet op tegen de voordelen. Schrap deze maatregel uit het decreet.

Zoals Artikel 2 van de Algemene Commentaar 24 van het IVRK stelt: *“Kinderen verschillen van volwassenen in hun fysieke en psychische ontwikkeling. Dergelijke verschillen vormen de basis voor de erkenning van een lagere verwijtbaarheid en voor een afzonderlijk systeem met een gedifferentieerde, geïndividualiseerde aanpak. Blootstelling aan het strafrechtelijk systeem blijkt schadelijk te zijn voor kinderen en beperkt hun kansen om verantwoordelijke volwassenen te worden.”* Vanuit die overweging is het op zijn minst een vreemde zet te noemen om de maximale leeftijdsgrens af te schaffen. Alsof er op elk moment in het leven eenzelfde vorm van schuldinzicht mogelijk is. Sancties opgelegd aan minderjarige delictplegers dienen curatief en pedagogisch van aard te zijn. Ze hebben enkel een effect als ze in proportie zijn tot de feiten en vlak na de feiten worden toegepast. Zoals Art. 54 uit GC 24 IVRK stelt: *“Het Comité herhaalt dat de tijd tussen het plegen van het strafbare feit en de beëindiging van de procedure zo kort mogelijk dient te zijn. Hoe langer deze periode, hoe waarschijnlijker het is dat de respons niet het gewenste resultaat oplevert.”* Vraag is of een curatieve en pedagogische sanctie na pakweg 10 jaar nog mogelijk en zinvol is. Het niet tijdig opmerken dat een minderjarige van het pad afglijdt en/of feiten pleegt, is in eerste instantie dan ook een falen van de maatschappij, tegenover het slachtoffer, maar ook tegenover de dader die niet tijdig werd aangesproken op het delinquent gedrag.

We moeten ons de vraag stellen wat we willen bereiken met het ‘straffen’ van volwassenen voor feiten die ze pleegden toen ze minderjarig waren. Gaat het om het herstellen van de schade en vergoeden van het slachtoffer? Gaat het om het verminderen van recidive en het versterken van de re-integratie in de maatschappij? Of gaat het om een soort oog-om-oog, tand-om-tand beleid waar boete doen zelf het enige doel is? Indien het om het eerste gaat, dan moeten de mogelijke maatregelen die kunnen worden opgelegd, al dan niet in het buitengerechtelijk systeem, meer gespecificeerd worden. Zo kan men overgaan tot een strafrechtelijke schuldverklaring met een berisping of herstel aan het slachtoffer tot gevolg. Bij zeer ernstige misdrijven kan men ook hier overgaan tot de uithandengeving en is een loslaten van de leeftijdsgrens dus niet nodig. Een jeugdrechter heeft momenteel noch de ervaring, noch de beschikbare middelen en maatregelen om ook volwassenen te gaan berechten.

Op latere leeftijd terugkomen op delicten die lang geleden gepleegd werden, kan er net voor zorgen dat daders het als onrechtvaardig aanvoelen in een fase van hun leven waar ze misschien volledig afstand genomen hebben van de criminaliteit¹⁰. Hen hier dan mee confronteren vanuit een louter punitieve benadering, kan een groot ontwrichtend effect

¹⁰ Zie ook de zogenaamde ‘age crime curve’: Meeste mensen stoppen met delinquent gedrag omdat ze er letterlijk uitgroeien (ontwikkeling hersenen). KULeuven, Leuven Instituut voor Criminologie: Rapport 2: Jeugddelinquentie: Fenomeen en Verklaringen

hebben. We zien dan ook geen meerwaarde in deze extra maatregel waarbij de voordelen niet opwegen tegen de mogelijke nadelen.

Men verwijst naar een vorm van discriminatie die zou optreden tussen jongere delictplegers en oudere delictplegers. Maar net door het jeugddelinquentierecht aan te vangen op 12 jaar, en niet op 14 jaar of ouder zoals het IVRK adviseert¹¹, heeft men dit eigenlijk zelf in de hand gewerkt.

De regels rond het medisch-psychologisch verslag op basis waarvan een delictpleger van 23 jaar of ouder naar een afdeling voor volwassenen kan worden doorgestuurd zijn onduidelijk. Nu staat er in het ontwerp van decreet dat er enkel een medisch-psychologisch verslag moet zijn. Wat moet hier instaan? Gaat het om een aanbeveling die moet worden gevolgd? Op basis van wat wordt men al dan niet geschikt bevonden? En wie maakt zo'n verslag op? Zijn er voldoende rechtspsychiaters die bovendien voldoende tijd hebben om zo'n verslag in eer en geweten op te stellen? We maken ons hier zorgen over.

Terbeschikkingstelling

Zet in op begeleiding en capaciteit waar nodig. Probeer een capaciteitstekort niet op te lossen met tijdelijke maatregelen die ook staan of vallen met kwalitatieve begeleiding.

Ook wanneer het gaat over het uitbreiden van de mogelijkheden om terbeschikkingstelling bij kinderen en jongeren toe te passen, willen we kritisch de vraag stellen naar de argumentatie en het doel hierachter. We lezen in het ontwerp dat deze maatregel gericht is op opvolging en begeleiding van de jongere én op het beschermen van de maatschappij tegen toekomstige ernstige misdrijven. Deze mogelijkheid wordt ook beperkt tot zeer ernstige misdrijven met een zware maatschappelijke impact.

Kwalitatieve begeleiding voorzien bij jongeren, ook na hun opgelegde maatregelen, is enorm belangrijk, daar staan we dan ook achter. We stellen echter met aandrang de vraag of deze mogelijkheid van terbeschikkingstelling dat doel zal bereiken wanneer er tegelijk onvoldoende middelen voorzien zijn om die begeleiding kwalitatief waar te maken. We weten uit de praktijk dat jongeren op dit moment soms uit handen gegeven worden om hen zelfs maar een plek te kunnen geven- vaak buiten de geijkte plekken voor jongeren. We krijgen signalen van een capaciteitstekort, en we vrezen dat deze maatregel voor terbeschikkingstelling slechts een tijdelijk doekje voor het bloeden is als er niet structureel geïnvesteerd wordt in capaciteit en kwalitatieve begeleiding.

Geef jongeren altijd duidelijkheid over hun strafmaat/reactie en houd hierbij rekening met de persoonlijke situatie van de betrokken jongeren.

Daarnaast willen we opmerken dat het voor jongeren die maatregelen opgelegd krijgen, heel belangrijk is te weten waaraan ze toe zijn. We stellen dus toch nog bijkomende vragen bij de rechtszekerheid van deze maatregel. Leven in onzekerheid en onduidelijkheid over je strafmaat/reactie, draagt absoluut niet bij tot welzijn en preventie van toekomstige feiten. Gezien de herintegratie in de samenleving, de preventie van bijkomende daden en de bescherming van de samenleving net de doelen zijn van deze terbeschikkingstelling, vragen we om hier met de nodige pedagogische

¹¹ Zoals Art. 22 uit GC 24 IVRK stelt: "Uit gedocumenteerde gegevens op het gebied van de ontwikkeling van kinderen en neurowetenschappen blijkt dat de rijpheid en het vermogen tot abstracte redenering bij kinderen van 12 tot 13 jaar nog steeds evolueert, omdat hun frontale cortex zich nog steeds ontwikkelt. Het is dan ook onwaarschijnlijk dat zij de gevolgen van hun acties of de strafrechtelijke procedures begrijpen. Zij worden ook beïnvloed door hun intrede in de adolescentie. Zoals het Comité in zijn general comment nr. 20 (2016) over de tenuitvoerlegging van de rechten van het kind tijdens de adolescentie opmerkt, is de adolescentie een unieke fase in de menselijke ontwikkeling die wordt gekenmerkt door een snelle ontwikkeling van de hersenen en die van invloed is op het nemen van risico's, het nemen van bepaalde beslissingen en het vermogen om impulsen te beheersen. De Staten die partij zijn, worden aangemoedigd nota te nemen van recente wetenschappelijke bevindingen en hun minimumleeftijd dienovereenkomstig op te trekken tot ten minste 14 jaar."

blik naar te kijken. Laat jongeren niet in onzekerheid verkeren over hoe lang ze opgevolgd (in hun ogen 'gestraft') zullen worden, op welke manier en al dan niet erna ook met terbeschikkingstelling. Een jaarlijkse herevaluatie dient dan ook heel duidelijk gecommuniceerd te worden, jongeren moeten hiervoor alle informatie hebben en ze moeten zelf ook een rol hebben in dit proces. We doen daarnaast ook de oproep om de persoonlijke situatie van jongeren in rekening te nemen gezien eenzelfde strafmaat of reactie niet in elke thuissituatie dezelfde impact heeft.